

FILATELIE

DE SPREEUW (*Sturnus vulgaris*)

In de stad en op het platteland is de Spreeuw net zo talrijk als onkruid en vaak even onwelkom. Het is een brutale, agressieve, luidruchtige cultuurvogel, die andere vogels verjaagt bij de voedselplaatsen, gebouwen met zijn uitwerpselen bevuilt en de lucht met zijn hoog gefluit vult als hij in grote zwermen op daken of in hoge bomen een slaapplek zoekt.

Zo wordt inderdaad, weinig flaterend, over deze vogel gesproken. Nochtans is de Spreeuw best een zeer interessante vogel.

Het hele jaar door komen er in onze streken honderdduizenden Spreeuwen voor. Het is immers een zeer talrijke broedvogel in uiteenlopende landschappen. Zijn optimale biotoop is een parklandschap met veel nestholten en nabij weiden als foerageergebied. De in het najaar gedeeltelijk wegtrekkende broedvogels worden vervangen door trekvogels uit Noord- en Oost-Europa. Ze foerageren soms in enorme zwermen en kunnen dan grote schade aan landbouwgewassen aanrichten.

De Spreeuw is wat kleiner dan de Merel met een lengte van 22 cm en een gewicht van 80 gram. De staart is eerder kort. Op afstand ziet de volwassen Spreeuw eruit als een donkere, wat onbestemde vogel, maar van dichterbij blijkt het adulte kleed prachtig iriserend blauw, violet, groen en brons.

De veren hebben na de jaarlijkse rui licht geelbruine punten, waardoor de vogel er wat vlekkelig uitziet. Bij het begin van het broedseizoen zijn die lichte punten weggesleten en wordt het verenkleed zwart maar veel glanzender en iriseert het veel sterker bij het mannetje. De poten zijn dan rozerood geworden in plaats van bruin en de snavel is geel in plaats van donkerbruin.

De snavelbasis bij het wijfje is crème-roze, bij het mannetje is dat staalblauw. Typisch is ook het lopen op de grond : stappen in tegenstelling met het hippen van de meeste zangvogels.

In maart worden de broedterritoria ingenomen door het mannetje.

Allerlei mogelijke holten in bomen, nestkasten en ook in gebouwen worden gebruikt als nestplaats. Hierin wordt eerst een slordig nest gemaakt door het mannetje : een opeenhoping van gras, stro en bladeren, later wat bijgewerkt met zacht materiaal als veertjes door het vrouwtje. De concurrentie met andere holenbroeders is erg groot. Vaak worden aanwezige vogels verjaagd, soms worden reeds aanwezige eieren overdekt door de spreeuwenkrakers.

Reeds in de middeleeuwen werd de Spreeuwen nestholtes aangeboden : vaak sierlijke uit klei vervaardigde ‘spreeuwenpotten’ met als doel daarna de opgevette jongen te roven en op te eten.

Op of in de buurt van het nest bewijst het mannetje zijn imitatietalent. Ondersteund met vleugelslagen wordt een breed gamma van geluiden naar voor gebracht, gaande van het eigenlijk erg eenvoudige spreeuwenlied tot het miauwen van een kat of het deuntje van de Wielewaal. Zelfs mechanische en elektronische geluiden als deurbellen en GSM-deuntjes worden geïmiteerd om het wijfje te imponeren.

Spreeuwen beginnen half april te broeden in losse kolonies. Het wijfje legt 5 tot 7 licht blauwgroene eieren. Beide ouders broeden overdag en ruilen om het half uur. 's Nachts broedt alleen het vrouwtje. Na 12 tot 15 dagen komen de eitjes uit en dan blijven de jongen nog een 20-tal dagen op het nest.

Die nestjongen zijn al even luidruchtig als de ouders. Tjilpend, later ratelend, bedelen ze voortdurend om voedsel. Ook na het uitvliegen blijven ze de ouders lastig vallen. Dan verenigen die muisbruine jongen zich tot rondzwervende bendes (dispertie) terwijl de ouders soms een tweede legsel aanvatten, dat sterk varieert van jaar tot jaar.

Vanaf juni is er voortrek naar gunstige foerageergebieden, bijvoorbeeld naar loofbossen met rupsenplagen of de fruitstreek. In het Haspengouwse zouden in juni zo'n 500.000 spreeuwen voorkomen, vooral afkomstig uit omliggende streken.

Er is herfstdoortrek van september tot november. Spreeuwen zijn dagtrekkers in breed front. Langs de kust is er stuwtrek.

Ons land herbergt ook talrijke overwinteraars die soms door invallende sneeuw of vorst naar het zuidwesten worden verdreven.

Het ringwerk toont de aanwezigheid aan van vogels uit Scandinavië, Rusland, Polen, de Baltische Staten, Britse Eilanden, Denemarken, Nederland en Duitsland. Terugmeldingen van hier geringde vogels komen voornamelijk uit Frankrijk en Spanje, maar ook in mindere mate uit Noord-Afrika. De langst gedragen ring is 20 jaar.

Vooraf in de 19de eeuw was de Spreeuw een gegeerde kooivogel. Voor dit doel werden nestjongen geroofd en met de hand verder opgevoed. Door zijn imitatietalent werd hij ‘als clown van de Europese fauna’ als een aangename kamergenoot beschouwd en door zijn veelzijdig menu als gemakkelijk te houden. Soms mocht hij vrij de huiskamer doorlopen om dienst te doen als levende insectenbestrijder.

Eind 19de, tot ver in de 20ste eeuw was (commerciële) spreekwenvangst toegestaan. In één nacht konden tot wel 12.000 vogels door één vanger buitgemaakt worden. Omstreeks 1970 werden de gedode Spreeuwen verhandeld voor prijzen van 4 à 7 frank. Deze legale vangst werd in 1972 verboden, maar illegaal verder gezet. Een vogelvangster verklaarde in 1986 nog zo'n 5.000 Spreeuwen in één maand te hebben gevangen en verkocht voor 7 fr. (ongekuist) of 12 fr. (gekuist).

De Spreeuw is een duidelijke cultuurvolger en vrij omnivoor. Het voedsel wordt in grote mate op de grond gezocht, vaak in groep, waarbij op een typische manier telkens in de grond geprikt wordt op zoek naar allerlei larven. Natuurlijke prooien als allerlei insecten, spinnen, slakken, emelten, ritnaalden en wormen, maar ook afval en fruit staan op het menu. Daar knelt vaak het schoentje. Het nut voor de landbouw is enorm in de bestrijding van vooral emelten, maar dit wordt vaak vergeten als de spreekwenvluchten zich vergrijpen aan fruit, vooral dan kersen.

Typisch voor Spreeuwen is hun sociale organisatie. Buiten het broedseizoen verzamelen zij op gemeenschappelijke slaappleatsen, soms met ettelijke duizenden. Tijdens deze overnachtingen zou informatie uitgewisseld worden over in de omgeving aanwezige voedselbronnen. Dit verklaart samen met hun groot aanpassingsvermogen (intellect) allicht hun groot succes. Eerst wordt verzameld in voorverzamelplaatsen, daarna stijgen deze op om zich naar de eigenlijke slaappleats te begeven, meestal in hoge bomen, maar ook op allerlei hoge 'kunstwerken' als kranen, masten en gebouwen met veel kroonlijsten, waar het kwetteren of zingen ganse nachten kan doorgaan. Hierbij wordt door de mensen vaak met allerlei verstoring geprobeerd de vluchten te verjagen bijvoorbeeld met kanonschoten, maar heel snel zijn de Spreeuwen hieraan gewend. Ballonnen met grote ogen schijnen een zeker succes te boeken. Later in het najaar wordt meer in rietvelden overnacht.

Zo mochten we ooit getuige zijn, tijdens een uitstap van onze Vogelwerkgroep in Virelles, van het prachtig avondlijke synchrone luchtballiet van spreekwenvolken boven het meer en de rietkragen. Telkens de vlucht boven de schuilhut passeerde, kletterden de uitwerpselen op het dak. Er was geen buitenkomen. De vlucht bleef aangroeien, volgens de gids tot zo'n miljoen exemplaren. Nadien streken de troepen neer op het tot slaappleats uitgekozen rietveld. Per rietstengel telden we zo'n vijf vogels. Het rossige rietveld veranderde dan ook snel in een zwarte 'kolenmassa'. Misschien nog even bij vertellen dat we toen ook getuige waren van de aanvallen van niet minder dan drie Sperwers op de Spreekwenvolken.

De slaappleaatsen worden/werden ook vaak gebruikt om met grote netten massaal Spreeuwen te vangen, dood te knippen en als delicatessen op de markt te brengen. In Noord-Afrika waar miljoenen vogels overwinteren zou dit op zeer grote schaal gebeuren. Ook in ons land bestonden dergelijke praktijken, ook met klapnetten in boomgaarden, waarna de Spreeuwen soms onder de naam van Kwartels op de markt werden gebracht of in restaurants werden aangeboden.

Misschien herinneren sommige van onze lezers zich nog de praktijken van een paar decennia geleden toen zelfs het Belgische leger werd ingezet om met behulp van explosieven slaappleaatsen op te blazen ter bescherming van de fruitteelt. Duizenden vogels lagen toen onder de bomen, vaak nog levend, maar creperend met afgerukte vleugels of poten. Tijdens 25 dynamietontploffingen uitgevoerd tussen 1972 en 1979 lieten 844.000 Spreeuwen het leven met een record van 100.000 te Muizen op 3 juli 1975. In 1982 kwam er een verbod op het gebruik van explosieven en werd overgeschakeld op het vangen met reusachtige vanginstallaties waarna de slachtoffers werden doodgeknuppeld. In 1983 waren er dat 50.000 in twee acties te Geel en Kessel-Lo. In 1984 werden nog 278.105 Spreeuwen doodgeknuppeld gedurende 9 verdelgingsnachten ... Gelukkig gaat het er nu wat vreedzamer aan toe !

Niet alleen fruitkwekers, maar ook andere burgers krijgen het soms op de heupen bij de aanwezigheid van zwermen luidruchtige Spreeuwen. Ook Tienen wordt sedert een vijftal jaren het einde van de zomer tot een stuk in de herfst 'geplaagd' door enkel duizenden exemplaren die er bij valavond komen slapen in de 'boomkes', het parkje naast de O.-L.-Vrouwekerk op de Grote Markt. Is het voor auto's en voetpaden een vuil stortbad, voor u heeft het toch zeker een grote charme de vloeiende balletten te kunnen volgen.

Benamingen van deze vogel:

Latijn	: Sturnus vulgaris	Duits	: Gemeiner Star
Nederlands	: Spreeuw	Frans	: Etourneau sansonnet
Engels	: Starling		

Geraadpleegd :

- *Vogels in Vlaanderen, voorkomen en verspreiding ; Vlavico.*
- *Landvogels van Europa ; F.Sauer*
- *Vogels hun levensloop in België, hun wedervaren met de mens ; Jan Desmet, uitg. Marc Van de Wiele, Brugge.*

2638

V827

Technische gegevens over de zegel

Op 6 mei 1996 door de Belgische Postadministratie uitgebracht in de reeds lang lopende reeks type "Vogels". Getekend door A. Buzin met een waarde van 5 fr. Werd eveneens verkocht als voorafgestempelde zegel.

De zegel werd op 4 en 5 mei 1996 op de volgende plaatsen in voorverkoop aangeboden met een speciale afstempeling : 1050 Brussel - 4000 Rocourt - 7330 Saint-Ghislain en 2890 Sint-Amands. De speciale afstempeling draagt hetzelfde motief of tekening van de zegel.

Met een zegelformaat van 24 mm x 27,66 mm en een tanding van 11 1/2 werd hij gemaakt in rasterdiepdruk op polyvalent fluorpapier in een velindeling van 50 eenheden op 2 platen. Er bestaat een 'Maximumkaart' en een 'Eerste-Dag Omslag' van.

Eric Pardon en Marcel Jonckers.